

نقش ستارخان و باقرخان در مشروطیت

۱۵ مرداد ۱۳۹۳ ساعت ۱۶:۰۷

علامه قزوینی می‌گوید: «اگر روز ۱۷ جمادی الاخری ستارخان بیرق‌های سفید را پایین نمی‌آورد مشروطه تا مدت نامعلوم رخت از ایران بیرون می‌برد زیرا آن روز در تمام نقاط ایران به جز از تبریز استبداد حکمروا بود.»

ستارخان و باقرخان دو چهره مردمی و آزادخواه در تبریز بودند، اینان با ایستادگی و مقاومت در برابر نیروهای دولتی و ایجاد ارتباط با آزادیخواهان در شهرهای دیگر ایران و سرانجام با حمله به تهران و سقوط محمدعلی شاه، نهضت مشروطیت را احیاء کردند.

به قول مرحوم علامه قزوینی «اگر روز ۱۷ جمادی الاخری ستارخان بیرق‌های سفید را پایین نمی‌آورد مشروطه تا مدت نامعلوم رخت از ایران بیرون می‌برد زیرا آن روز در تمام نقاط ایران به جز از تبریز استبداد حکم روا بود.» [۱]

ستارخان و باقرخان دو مجاهد تربیت شده انجمن تبریز بودند که «ابتدا به عضویت در انجمن حقیقت که یکی از مراکز مشروطه‌خواهان تبریز بودند در آمدند، سپس به انجمن ایالتی تبریز رفته‌اند و آمادگی خود را برای خدمت به مشروطه اعلام داشتند.» [۲] رحیم خان که یکی از خان‌های منطقه و از هواداران محمدعلی شاه بود با ستارخان درگیر شد و وی، رحیم خان را شکست داد. پس از آن محمدعلی شاه، شجاع الدوله (صمدخان) را مأمور جنگ با ملیون تبریز کرد و وی با سپاه و تجهیزات به طرف تبریز حرکت کرد «برخی از اعضای آن (انجمن) از ترس جان و دارایی خود، به کنسول‌گری‌های فرانسه و روسیه پناهنده شدند، اما ستارخان مانند کوه در برابر نیروهای دولتی مقاومت کرد.» [۳]

ستارخان با شجاعت همه بیرق‌های سفید که در برخی از محلات تبریز زده شده بود که این علامت در امان بودن مال و جان به شمار می‌رفت - را سرنگون کرد و این حرکت هیجان و شور را در مردم ایجاد نمود پس دست به مقاومت زدند و سرانجام نیروهای دولتی را طی جنگ‌هایی بیرون کردند، از جمله جنگ‌ها؛ جنگ قرامک، جنگ الوار، جنگ خطیب و خیابان و جنگ حکم آباد بود. که در طی آن سلماس، مرند، خوی به تصرفات نیروهای مجاهدین درآمد. [۴]

انجمن تبریز با ملیون و آزادیخواهان سایر شهرستان‌ها ارتباط برقرار می‌کرد و از آنان خواستار شورش و مبارزه می‌شد که طی آن در شهرهای رشت، اصفهان، خراسان، شیراز و استرآباد قیام و شورش برپا شد و اصفهان به تصرفات نیروهای مجاهدین درآمد. از مهمترین این قیام‌ها که سرنوشت ساز بود؛ قیام کمیته ستار در رشت بود که شهر را متصرف شدند. برای تصرف قزوین حمله

کردند و موفق هم شدند. با فتح قزوین که از هر حیث دارای اهمیت بود، نفس محمدعلی شاه عملاً قطع شد. «در تاریخ ۱۶ یا ۱۷ ربیع الثانی و دستخط تلگرافی از طرف محمدعلی شاه مبنی بر اعطای مشروطیت و اعلان انتخابات و افتتاح مجلس شورای ملی بر کلیه ایالات و ولایات ایران صدور یافت.» [۵]

«ستارخان نیز تلگرافی به شاه مبنی بر تشکر از موافقت با مقاصد ملی و اعطای مشروطیت مخابره کرد و متذکر شد که مجاهدت فقط راجع به آزادی ملت بود، اکنون که اعلیحضرت همایونی انجام مقاصد ملیّه را مورد توجه شاهانه قرار داده‌اند جن نثارت دست از هر گونه مجاهدت برداشته از پی کار خود خواهم رفت.» [۶] البته این نکته را هم در نظر باید گرفت که در این جریانات دول روس و انگلیس و عثمانی نیز کش و قوس‌های داشتند. چه در کمک به شاه مانند روس‌ها و چه در کمک به مجاهدین مانند: «خبر پیروزیهای جوانان ترک در عثمانی، اثر نیکویی در اهالی تبریز بخشیده [۷] داشت.»

از آنچه که گفته شد می‌توان به طور خلاصه اینگونه اظهار داشت:

ستارخان و باقرخان هر دو قهرمان مبارزه از مجاهدین بودند که ابتدا در محل اقامت شروع به رشد و نمو و بالندگی کردند، یعنی خودی نشان داده و مشهور شدند سپس با دفع نیروهای دولتی و تصرف شهرهای همجوار و ارتباط با مجاهدین دیگر شهرها، راه را برای رسیدن به مقصد هموار کردند. با تصرف رشت و حمله نیروهای مجاهدین به قزوین و تصرف آنجا، امید شاه قطع گردید و مشروطیت را قبول کرد.

برای مطالعه بیشتر به این منابع رجوع کنید:

۱. پناهی ماکوئی، عباس، حماسه ستارخانه‌کیخسرو کشاورزی، چ اول، ۵۹، سپهر، تهران، انتشارات امیرکبیر، تهران، ۵۹.
۲. پناهی سمنانی، محمد - احمد، ستارخان سردار ملی نهضت مشروطه، چ اول، بهار ۷۶، سلمان فارسی، انتشارات کتاب نمونه، تهران.
۳. رحیم رئیس‌نیا - عبدالحسین ناهید، دو مبارز جنبش مشروطه، چ فاروس ایران، دوم، بهار، ۲۵۳۵، انتشارات آگاه، تهران، ۲۵۳۵.

[۱]. امیر خیزی، اسماعیل، قیام آذربایجان و ستارخان، چ اول، ۷۹، دیدآور، مؤسسه انتشارات نگاه، تهران، ۷۹، ص ۱۲۲.

[۲]. صفایی، ابراهیم، رهبران مشروطه، چ محمد حسن علمی، دوم، ۶۲، انتشارات جاویدان، ص ۳۹۱.

[۳]. شمیم‌علی اصغر، ایران در دوره سلطنت قاجار، چ مهارت، دوم، ۸۰، انتشارات زریاب، تهران ۷۹، ص ۵۴۱، (با اندکی تلخیص).

[۴]. امیر خیزی، اسماعیل، پیشین، ص ۲۳۴.

[۵]. همان، ص ۳۳۱.

[۶]. همان، ص ۳۳۲.

[۷]. م. س. ایوانف، انقلاب مشروطیت در ایران، کاظم انصاری. تهران، ۲۵۳۷، چ سوم، سپهر، انتشارات امیرکبیر، تهران.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetarikh.com/news/۲۷۷۱۶/مشروطیت-باقراخان-ستارخان-نقش>